

О. І. ЧАЙКОВА, Ю. Ю. МІРОШНІЧЕНКО

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз основних факторів, які впливають на розвиток однієї з найрозвинутіших галузей харчової промисловості України – кондитерської галузі. Розглянуто основних виробників українського внутрішнього кондитерського ринку та виявлено їх основних конкурентів – іноземних виробників. Досліджено зміни в об'ємах експорту продукції та визначено чинники найбільшого впливу на нього, також описані основні тенденції та перспективи розвитку кондитерської галузі у найближчий час. Надано рекомендації, які допоможуть стабільно утримувати свої позиції на ринку українським виробникам.

Ключові слова: кондитерська промисловість України, експорт, поставки, стратегічний план, конкуренція.

Вступ. Український ринок кондитерських виробів – один із найбільш розвинутих у вітчизняній харчовій промисловості. Кондитерські вироби є групою харчових продуктів широкого асортименту, які споживаються майже усім населенням. Ця галузь має потужний потенціал і є однією з найрозвинутіших в харчовій промисловості України, тому є актуальною темою для досліджень. Сьогодні український кондитерський ринок майже нічим не відрізняється від європейського, оскільки вітчизняні виробники пропонують різноманітний асортимент кондитерської продукції своїм споживачам, який налічує близько 1000 найменувань, тим самим постійно скорочуючи загальний імпорт солодощів в Україну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку кондитерської галузі України займалися такі науковці як Тюха І.В., Кравчук Н.В., зокрема, питаннями розвитку кондитерства в Україні – Шестак О.В., Стрельникова Д.В. Проблемам розвитку кондитерської галузі присвячені роботи багатьох вітчизняних фахівців, зокрема Заїчковського А.О., Закревської Л. М., Ткаченко О. М., Лагоди Т. В., Азаріна Е. М., Радкевич Л., Юрик Я. І. та інших. У цих роботах розглядалися проблеми оцінки конкурентоспроможності підприємств кондитерської галузі, проводився аналіз стану монополізації ринку кондитерських виробів.

Постановка проблеми. Дослідження науковців, які було проведено раніше носили загальний характер та описували питання експорту та імпорту лише в цілому, не заглиблюючись в динамічні, структурні та сегментні зрушення. Нанашу думку, важливим є не просто дослідити динаміку показників, які характеризують кондитерську галузь України, а виявити фактори, які впливають на неї.

Завдання дослідження. Головним завданням дослідження є проаналізувати тенденції кондитерської промисловості України, виявити основні фактори, які впливають на розвиток галузі та перспективи її розвитку.

Результати дослідження. На сьогодні виробництво кондитерської продукції є однією з найрозвинутіших галузей харчової промисловості України. Кондитерська галузь забезпечує робочі місця для 170 тисяч фахівців. За даними інформаційно-

аналітичного агентства «Союз-Інформ», обсяг українського ринку кондитерських виробів у цілому становить 1-2 млн. т, або \$2-3 млрд. Такий об'єм випуску дає змогу не лише повністю забезпечити потреби внутрішнього ринку, а й експортувати її у значних обсягах за кордон.

За даними міжнародної дослідницької компанії TNS, кожний українець з'їдає приблизно 2 кг шоколаду. Ця цифра менша східноєвропейського рівня щорічного споживання в 4–5 кг шоколаду на душу населення. Для прикладу, в Росії цей показник вищий – 5 кг. У Західній Європі та США – 5–6 кг шоколаду на рік. Середньостатистичний житель Швейцарії споживає понад 13 кг шоколадної продукції на рік. Слід зазначити, що існують широкі перспективи для розвитку вітчизняної шоколадної галузі, оскільки існуючий на даний момент у країні рівень споживання на душу населення має великий потенціал для зросту (за умови поліпшення добробуту населення).

Основні виробники українського внутрішнього кондитерського ринку поки що успішно випереджають іноземних виробників. Власне, останніх на нашому ринку не так і багато – голландський концерн «Марс» – традиційний лідер виробництва шоколадних батончиків і постачальник драже і цукерок ТМ Ferrero. У низці супермаркетів можна знайти шоколадні цукерки італійських компаній Sorini, Witor's, французьких – Vahlrona, Cemoi, Jaquot, Maxim's, бельгійських – Duc d'O і Hamlet німецьких – Storck, Mauxion і P. Reber, скандинавської Fazer, швейцарських – Frey, Midor, Lindt і деяких російських – А. Коркунов, ф-ка ім. Бабаєва, «Рот Фронт» та ін.

В Україні працюють майже 800 компаній-виробників кондитерської продукції. При цьому 5 компаній-лідерів займають понад 60 % у структурі національного виробництва, що свідчить про високу концентрацію на цьому ринку (рис. 1). Між першими 12–15 найбільшими компаніями конкуренція зберігається на досить високому рівні – як за ціновими, так і за неціновими (якість, упаковка тощо) параметрами. Переважна кількість малих виробників кондитерських виробів слабо модернізовані, їхні ринки збуту обмежені, в них відсутні розвинені

торгові марки. Вони не конкурують із великими виробниками та займають відносно вільні ніші – виробництво борошняних кондитерських виробів із використанням ручної роботи (торти й тістечка); робота на замовлення роздрібних торговельних мереж. Завдяки нижчій цінній політиці скорочують собівартість виробництва за рахунок дешевшої сировини.

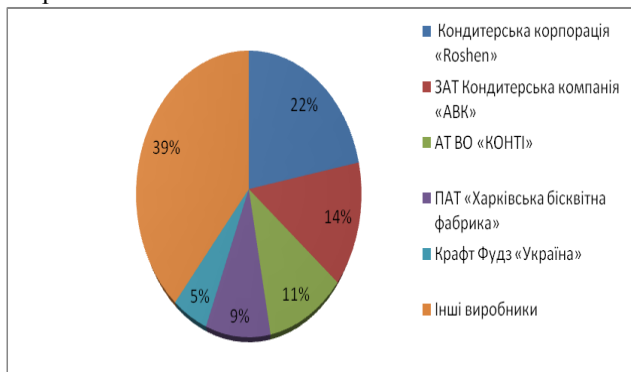

Рис. 1 – Поділ ринку кондитерських виробів України за основними гравцями в 2014 році

Українська кондитерська промисловість вже довела свою конкурентоздатність на внутрішньому та зовнішньому ринках: продукція цієї галузі відповідає європейським показникам якості. Структура імпорту та експорту кондитерської продукції за країнами залишалася незмінною останні 10 років, що, саме по собі, було досить гарною тенденцією. Але нещодавній конфлікт з Росією призвів до того, що експорт кондитерської продукції з України значно скоротився. В попередні роки (до конфлікту з РФ) країна експортувала до Росії кондитерських виробів більше майже на \$600 млн., При цьому корпорація Roshen забезпечувала майже половину загальноукраїнського експорту.

За даними Міністерства доходів і зборів, в 2013 році зниження поставок всіх кондитерських виробів з України на зовнішні ринки склало 9,8% до 2012 року (407,2 тис. тонн), тоді як за перше півріччя 2014-го обсяги експорту борошняних кондитерських виробів знизилися на 16,6%, до 63,6 тис. тонн, шоколадних – в 1,6 рази, до 46,83 тис. тонн, та цукристих – майже на 22,6%, до 32,68 тис. тонн порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Серйозний вплив на експорт кондитерських виробів з України має також введення зі сторони Білорусі з 1 червня 2014 ліцензування імпорту певних видів борошняних кондитерських виробів та сировини для їх виробництва з країн, що не входять до складу Митного союзу. Це нововведення, за оцінками експертів «Укркондпрома», обійдеться Україні втратами у розмірі 130 млн. грн. до кінця 2014-го. Сусідня країна вже неодноразово використовувала й інші методи обмеження поставок української продукції: навесні 2013 року білоруські мережі були зобов'язані реалізовувати не більше 15% імпортних кондитерських виробів, що позначилося на українських експортерах, адже в пасхальний період

продажі зазвичай росли. Крім того, Білорусь застосовувала до української продукції посилений митний контроль, що давало можливість затримувати вантаж на митниці до 20 днів з можливістю продовження цього терміну.

Нестабільні відносини з Митним союзом змушують наші підприємства посилено займатися пошуком нових ринків реалізації. Одним з можливих виходів для вітчизняних кондитерів може стати ринок країн ЄС, однак процес налагодження там активних продажів займе п'ять-сім років. З іншого боку, кондитерський ринок Євросоюзу є досить насиченим, що потребує від українських виробників розширення власного асортименту, а також приведення якості продукції до європейських стандартів, причому для конкурування з європейською продукцією не тільки на зовнішньому ринку, а й на внутрішньому (у разі вступу до ЄС).

В теперішній час не очікується виходу на зовнішні ринки кондитерських виробів нових українських компаній, тому що повторити проекти великих компаній складно. Сьогодні для стабільного утримання своїх позицій на ринку виробникам кондитерської галузі потрібні довгострокові інвестиції в обладнання та великі оборотні фонди. Зі зростанням торговельних мереж більш жорстокими стають їхні вимоги до постачальників – безперервним має бути постачання і постійною реклама своєї продукції, що для невеликих фабрик не є можливим.

Найпоширенішою проблемою кондитерського збуту є яскраво виражена сезонність. Варто зазначити, що сезонні коливання попиту на кондитерську продукцію посилюють вплив фактора упаковки товару на обсяги продажів. Існує специфічна група товарів кондитерської промисловості, реалізація якої прямо залежить від упаковки. Це подарункові набори кондитерських виробів до свят (наприклад, новорічні подарунки). Відповідно до думки експертів, продажі такої групи товарів, як кондитерські вироби в упаковці з новорічною символікою, в кінці грудня зростають до 90% від загального обсягу поставок на ринок.

Експерти ринку вважають, що ціни на кондитерські вироби будуть рости, насамперед через подорожчання імпортової сировини та енергоресурсів.

Серед стратегічних планів кондитерів слід виділити наступні: модернізацію виробництва для виготовлення якісної продукції, установку високотехнологічного обладнання, яке дає змогу розширювати асортимент; інноваційні кроки в сфері асортименту й маркетингової політики; активізацію рекламної діяльності; удосконалення системи розподільної логістики; розширення каналів збуту й відносин із роздрібними торговельними мережами; зближення виробника зі споживачем (промо-заходи, участь у цінних акціях, розміщення свого торгового обладнання в залах магазинів); а також переорієнтація з виробництва продукції преміум-класу (дорогих шоколадних цукерок в коробках) на збільшення обсягів вагових шоколадних цукерок.

Висновки. Кондитерський ринок України пройшов етап формування та активного розвитку і на даному етапі знаходиться на стадії жорстокої конкурентної боротьби за споживача. Проведене дослідження дозволило визначити основні фактори та тенденції розвитку даного ринку.

Важливою проблемою є виготовлення продукту належної якості і в Україні, для локальних споживачів, що буде вкрай необхідним у разі вступу до ЄС. Необхідно також налагодити стосунки і з державами, які не досить дружельно ставляться до продукції українського виробництва. Хоча, і за таких умов теперішній стан ринку кондитерської промисловості можна визначити як стабільний, що забезпечують кілька великих підприємств.

Наразі кондитерський ринок України є висококонкурентним та насиченим. На нашу думку, у наступні декілька років рівень концентрації українського кондитерського ринку підвищуватиметься, оскільки головною передумовою розвитку галузі є удосконалення виробництва, що потребує значних капітальних інвестицій, які є непосильними для дрібних кондитерських виробників.

Кондитерський ринок України в найближчі роки чекатиме спеціалізація, а виробництво й надалі концентруватиметься в найбільших холдингах.

Список літератури: 1. Тюха І. В. Сучасні тенденції розвитку світового ринку кондитерських виробів [Текст] / І. В. Тюха, Н. В. Кравчук // Ефективна економіка. - 2012. - №5. - С. 53-58. 2. Стрельникова, Д. Сегментация украинского рынка кондитерских изделий [Текст] / Д. Стрельникова // Економіка та держава. - 2010. -

№ 3. - С. 69 - 71. 3. Шестак, О. В. Сучасний стан та тенденції розвитку кондитерської галузі [Текст] / О. В. Шестак // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. - Харків: НТУ «ХПІ». - 2013. - № 6(980). - С. 132-137. 4. Обзор рынка кондитерских изделий Украины [Електронний ресурс] - Режим доступу : \www/ URL: http://pro-consulting.com.ua/analiz/pitanie/kond/index1.html/ - 24.10.2014 р. - Загл. з екрану. 5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] - Режим доступу: \www/ URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html/ - 24.10.2014 р. - Загл. з екрану. 6. Гагарина А. Шоколадные настроения / А. Гагарина // Хлеб и кондитерка. - 2011. № 1- (76). 7. Закревська Л. М. Сучасний стан та перспективи розвитку експортної політики підприємств кондитерської промисловості України / Л. М. Закревська // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. - Д. : ДНУ, 2010. - С. 752-757. 8. Силивончик А. Остатки сладких / А. Силивончик // Бизнес. - 2011. - № 12. - С. 63-66.

Bibliography (transliterated): 1. Tyuha, I. V. Suchasni tendentsi yirozvitkus vltovogorinkukonditerskihvirobiv [Tekst] - Efektivnaekonomika. - 2012. - No5. - P. 53-58. 2. Strelnikova, D. Segmentatsiya ukrainskogo ryinka konditerskih izdeliy [Tekst] - Ekonomika ta derzhava. - 2010. - No3. - P. 69-71. 3. Shestak, O. V. Suchasniy stan ta tendentsiyi rozvitku konditerskoyi galuzi [Tekst] - Visnik NTU «KHPi». Seriya: Aktualni problem rozvitku ukrayinskogo suspilstva. - Kharkiv: NTU «KHPi». - 2013. - No6(980). - P. 132-137. 4. Obzor ryinka konditerskih izdeliy Ukrainyi [Elektronniy resurs] - Rezhim dostupu: \www/ URL: http://pro-consulting.com.ua/analiz/pitanie/kond/index1.html/ - 24.10.2014 r. - Zagl. zekranu. 5. Derzhavniy komitet statistiki Ukraini [Elektronniy resurs] - Rezhim dostupu: \www/ URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html/ - 24.10.2014. - Zagl. zekranu. 6. Gagarina A. Shokoladnye nastroyeniya - Hleb i konditerka. - 2011. - No1 (76) 7. Zakrevska L. M. Suchasniy stan ta perspektivi rozvitku eksportnoyi politiki pidpriemstv konditerskoyi promislivosti Ukrainyi - Ekonomika: problemi teoriyi ta praktiki :zb. nauk. pr. - Donetsk, DNU, 2010. - P. 752-757. 8. Silivonchik A. Ostatki sladkih - Biznes. - 2011. - No12. - P. 63-66.

Надійшла (received) 15.10.2015

Відомості про авторів / About the authors

Чайкова Олена Ігорівна, кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та фінансів; тел.: (057) 303-17-28; e-mail: bk@mail.ru.

Chaykova Olena Igorivna – Candidate of Technical Sciences (Ph. D.), Docent, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Associate Professor at the Department of Foreign-economic Activity and Finances; tel.: (057) 303-17-28; e-mail: bk@mail.ru.

Мірошніченко Юлія Юріївна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студентка; тел.: (095) 250-68-57; e-mail: yulyamiroshnichenko@yandex.ru.

Miroshnichenko Yuliia Yuriivna – National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", student; tel.: (095) 250-68-57; e-mail: yulyamiroshnichenko@yandex.ru.